

Funktionsrättspodden

Säsong 3, avsnitt 1: Vad är FKB, intervju om astma

Karin: Hej, och hjärtligt välkomna till Funktionsrättspodden! Men Johanna, idag ska vi prata FKB.

Johanna: Ja, FKB – funktionsrättskonsekvensbeskrivning. Med mig, Johanna Sommansson.

Karin: Och med mig, Karin Aronsson. Så trevligt att vara i poddstudion igen!

Johanna: Verkligen. FKB har varit vårt tema, vi sätter alltid ett tema i vår organisation som vi följer som en röd tråd genom verksamhetsåret. Nu när verksamhetsåret lider mot sitt slut så tittar vi i backspeglarna och gottar oss åt hur mycket vi har jobbat med FKB, och hur långt vi har kommit med att arbeta fram ett unikt verktyg som säkerställer att mänskliga rättigheter tillgodoses, när det gäller personer med funktionsvariation. Verktöget är till för att främst användas av Region Stockholm.

Karin: Ja, eller av offentliga myndigheter kan vi väl kanske säga. För vi tänker att det behöver inte stanna i Region Stockholm, den som lyssnar någon annanstans i landet ... Vi vet ju inte riktigt var ni sitter. Men om det är så att ni tänker: "Det här låter som en toppenidé i min kommun", eller: "Jag sitter i ett funktionsrättsråd på nationell nivå eller ett brukarråd", ta upp det här som ett exempel på hur en kan göra för att säkerställa mänskliga rättigheter. För det är just det som jag tycker har varit så tydligt under året – det saknas ett strukturerat arbetssätt. Vårt mål har varit att ta fram ett verktyg som ska just jobba med de här delarna, ta fram: Vad handlar det om? Och: Vad finns det för vägledning? För det finns ganska mycket skrivet, men jag tror att många som sitter och fattar beslut i offentlig sektor har liksom ingen koll. De tänker så här: "Aha, men diskrimineringslagen!" Men det finns så många fler parametrar som vi verkligen behöver titta på, och som de behöver beakta för att få med sig perspektiven och tänka hur mänskliga rättigheter inte ska kränkas framför allt.

Johanna: Precis, det här är ett oumbärligt verktyg för beslutsfattare på alla nivåer egentligen. Som Karin säger, välkomna att titta på FKB och ta det till din kommun, region eller län! Det är Open source kan man säga, eller vi har gjort det för oss alla.

Karin: Ja, verkligen! Open source tycker jag, fast i en annan typ av kontext.

Johanna: Precis, FKB för alla. Då har vi det på svenska. Men Karin, du har ju lite information vad som har hänt innan med Regionfullmäktige sedan sist.

Karin: Ja, men eller hur. Det är ju så att varje år fattar Regionfullmäktige i Region Stockholm, som är Sveriges näst största beslutande organ. Det är lite kuriosa. Störst är Sveriges riksdag med 349 ledamöter och sedan är det Regionfullmäktige som har 149 ledamöter. De har stora budgetdiskussioner varje år, det brukar vara det mest besökta och löpa över två dagar. Mycket diskussioner. Det handlar som sagt: Hur ska regionens medel fördelas under det kommande året? Och så finns det politiska visioner kring det. Men det som har hänt är att de blågröna har lagt i sitt förslag till budget, som sedan också beslutades, enligt att det ska genomföras sociala konsekvensanalyser inom området social hållbarhet och hållbarhetstänket. Så det är ett förtydligande av att beakta social hållbarhet i regionens verksamheter. Så det är ett steg framåt. Funktionsrättigheter kommer vara en del av det, men vi ser gärna att FKB inkorporeras i det här. Det kommer vara ett mål vi kommer jobba med under 2022.

Johanna: Precis, för jag tänkte att vi kan faktiskt avslöja att vi har ett tema 2022 som är högaktuellt. Det handlar såklart om regionvalet. Regionvalåret 2022 är det som vi jobbar med och för – vi jobbar för ett mer funktionsrätt Stockholm.

Karin: Men ja! Det kommer vara hela året, vi kommer jobba med regionvalet och vi ser det som att det är två ben. Det ena handlar om det här med: Vad röstar vi på och varför? Hur ser det ut i regionvalet? En del kanske tänker att det är svårt. Du lägger din röst i riksdagen till riksdagsvalet eller i kommunvalet, men inte riktigt har koll på: Vad innebär det att rösta i regionvalet? 2018 hette det landstinget, men nu heter det region. Vad innebär det att rösta i och vad ...? Vi kommer granska budgetar och valförslag och verkligen ta fram: Hur ser funktionsrättsfrågorna ut? Det andra handlar om att vi ska påverka de partier som sitter i Region Stockholm, att plocka fram sina funktioner. Hur ska de bli funktionsrätt? Hur ska de göra för att Region Stockholm ska bli bäst på mänskliga rättigheter? Vi har stora ambitioner med regionval 2022, eller vad säger du Johanna?

Johanna: Ja, javisst, det har vi verkligen. Häng med! Det här är någonting vi skapar tillsammans. Alla medlemsorganisationer, alla personvalda, alla ordföranden, kom med på det här tåget!

Karin: Och lyssnarna, ja! [Skratt] Och så kan vi också säga att podden kommer att spela en central roll under vårt temaår. Vi kommer

eventuellt att ha partiutfrågningar. Temat kommer verkligen genomsyra hela vårt arbete.

Johanna: Javisst, det kan ni räkna med under 2022.

Karin: Ja. Men du Johanna, du har ju också lite nyheter på FKB-temat.

Johanna: Jo, men visst. Vi har arbetat fram i en demokratisk process under året själva produkten. Jag ska säga att det är en trycksak, den kommer vara ungefär 16 sidor i en broschyr med information med allting som behövs för att kunna tillämpa en FKB, som tjänsteperson eller som föreningsperson eller alla som känner ett behov av detta. Den här FKB klubbades igenom på ordförandestämman, vilket betyder att FKB-broschyren är färdigställd.

Karin: Någon gång i början av 2022 kommer det komma en inbjudan till lanseringsfest.

Johanna: Precis, och vår uppmuntran är att du som sitter aktiv i din förening gör ett inlägg. Stoppa in FKB-broschyren i dina viktigaste hjärtefrågor, så agerar den som ett komplement till att stötta dina argument i de politiska frågorna i ditt intressepolitiska arbete.

Karin: Mycket bra. Med det sagt, jag tror att vi har introducerat FKB och vad som har hänt och: "Var ligger bollen just nu?", för er som lyssnar. Vi hoppas att ni fortsätter med oss och driver frågan om FKB, för det är så pass viktigt att vi tillsammans kan skapa det här verktyget som säkerställer mänskliga rättigheter.

Johanna: Nu har det blivit dags för dagens gäst, och det är Lena Nyman från Astma- och Allergiregion Stockholm-Gotland. Hej och välkommen till Funktionsrättspodden! Så härligt att ha dig här! Berätta för poddlyssnarna om din föreningshistoria!

Lena: Sedan starten 1956 har vi arbetat för att människor med allergi och astma ska få ett friskare, bättre och tryggare liv. För att livet kan förbättras för den som lever med sin astma och allergi, det vet vi. Vårt mål är att vården ska bli bättre och mer jämlik, och att skolor, restauranger och andra offentliga miljöer ska bli tillgängliga för alla. Ju fler vi är, desto större skillnad kan vi göra. I Sverige finns drygt tre miljoner människor med astma, allergi eller annan överkänslighet. Med deras bästa för ögonen arbetar vi med att öka engagemanget för astma- och allergifrågor i samhället. Det gör vi genom att sprida information, bedriva opinionsbildning och finansiera forskning på området. Vårt arbete har på senare år bland annat bidragit till skärpningar av tobakslagen, att nickel förbjudits i mynt och smycken, samt märkning av allergivänliga produkter. Astma- och

Allergiförbundet är en demokratiskt styrd medlemsorganisation med 85 lokalföreningar, och 15 regionala föreningar runt om i landet. Här samlas människor med astma- och allergisjukdomar samt anhöriga för att stötta och hjälpa varandra, och för att påverka vårt samhälle på regional och lokal nivå och nationell nivå.

Karin: Men åh, tack! Spännande. Vad mycket ni har gjort i Astma- och Allergiförbundet! Det är superintressant att se den stora förändringen i samhället som civilsamhället kan åstadkomma. Det blir så tydligt med mynt och det här med nickel i smycken och så. Tack för den informationen och introduktionen Lena! Jag tänker, kan inte du berätta lite mer om dina två styrelseuppdrag som du har i Astma- och Allergiregion Stockholm-Gotland?

Lena: Lokalföreningen heter Astma- och Allergiföreningen Stockholm Sydost, som tillsammans med flera andra lokalföreningar bildar en region – Astma- och Allergiregion Stockholm-Gotland. Regionen bildar sedan tillsammans med andra regioner och länsföreningar det som är Astma- och Allergiförbundet. Jag är ledamot i Astma- och Allergiföreningen Stockholm Sydost och i Region Stockholm-Gotland. Där är jag också sekreterare.

Karin: Tack Lena! Skulle du säga att du är en föreningsmänniska, och hur började ditt engagemang i föreningen?

Lena: Mina föräldrar och även far- och morföräldrar var föreningsmänniskor, så jag har nog alltid haft det med mig. Det känns naturligt att delta i föreningsliv. Det är som det låter, att man samlas kring frågor och intressen som förenar en. Mitt engagemang i allergiföreningen startade när mina barn föddes. De visade sig ha olika former av allergier och eksem. På den tiden på 70-talet arbetade vi bland annat med frågor som att ta bort heltäckningsmattor, och vi arbetade över lag med att få till en bra miljö för barn och ungdomar. Det var viktigt att få förståelse för och överbrygga problem kring astma och allergi.

Karin: Oj Lena! Det innebär att du har varit en föreningsmänniska i över 40 år. Wow! Du är verkligen en veteran inom föreningslivet, det måste vi verkligen säga. Men skulle inte du kunna berätta lite mer om: Har du en egen diagnos, eller hur ser det ut för dig?

Lena: Jag fick min astmadiagnos sent i livet, jag var i 50-årsåldern. Trots att jag har både syskon och barn med olika former av allergier, astma och eksem så tänkte jag inte själv att jag skulle ha det. Det var en vikarie på vårdcentralen som inte ville skriva ut mer hostmedicin, utan skrev en remiss för astmautredning istället. Då hade jag gått med hosta i flera år. Så jag har ännu mera behandlad astma, men är även

doftöverkänslig för parfymerade produkter och tobaksrök. Dessutom har jag de senaste åren utvecklat allergi mot en del mat, och jag reagerar på vissa lokaler, de ämnen som alstras i de lokalerna som ger mig svåra besvär.

Johanna: Tack för att du delade med dig om hur allergi kan utvecklas och förändras över tid! För det är en erkänd myt som ni vill slå håll på, myten att allergi är något som barn har och att det växer bort. Du beskriver väldigt målande hur en allergi kan utvecklas över tid, nu undrar jag: Hur ser ditt engagemang ut?

Lena: Det finns två dimensioner i föreningslivet. Jag är med för min egen skull, jag kan delta i gympa för att jag vet att alla som kommer är utan parfymerade dofter. Det finns en gemenskap som jag kan delta och utvecklas i. Den andra delen är att jag kan vara med och påverka omgivningen, förändra samhället så det blir en plats för alla. Det gör vi genom att driva intressepolitiskt arbete. Det sker bland annat genom kontakt med politiker, och när vi vill uppnå något specifikt, skriva motioner. En viktig del är också mötet med folk i allmänhet, för att få en ökad förståelse för vilka problem det finns att vara allergiker.

Karin: Jag tror att det är många som lyssnar på den här podden som känner igen sig i det du säger. Det här med två dimensioner av ett engagemang, dels för sin egen skull att kunna vara med i gemenskap eller ett tryggt rum. Det pratar vi ganska ofta om i den här podden. Men också den här viljan att skapa förändring i samhället. Jättefint att du beskriver det på ett så himla bra sätt Lena, det känns toppen! Ibland behöver vi de där tydliga exemplen på vad det är som gör att folk engagerar sig helt enkelt. Jag tänkte, vi pratar om funktionsrättskonsekvensbeskrivning och FKB är temat i podden i det här avsnittet. Du sitter som en förtroendevald i Trafikverkets samrådsgrupp, och där brukar vi prata om miljöer för allergiker bland annat. Kan inte du berätta litegrann om hur vi använder FKB i den här typen av samverkan?

Lena: Vi tar upp de olika miljöerna ur olika aspekter. Hur påverkar de olika åtgärderna människor med funktionsnedsättning? Hur kan man göra för att det inte ska bli hinder? Hur kan man förebygga i stället för att laga i efterhand?

Johanna: Tack, väl talat Lena! Vi vill ju undvika dyra anpassningar i efterhand, vi vill hjälpa regionerna att göra rätt från början precis som du säger. Nu har jag kommit till den sista frågan här idag, som vi ställer till alla våra poddgäster. Den stående frågan är: Vad är funktionsrätt för dig?

Lena: Att alla människor har ett lika värde, och ska få samma möjlighet att på sina egna villkor delta i samhällets olika delar. Jag ska kunna gå ut utan att bli sjuk.

Karin: Tusen tack Lena för att du var med i Funktionsrättspodden och delar med dig av dina värdefulla erfarenheter och kunskaper! Så inspirerande och viktigt att vi alla kan tänka på hur vi skapar inkluderande miljöer, genom att till exempelvis välja doftfria produkter. Riktigt kul att ha dig med i podden, och tack för att du var med som sagt!

Johanna: Tack så mycket Lena! Nu kanske ni sitter där på er kammare och undrar: Det här med FKB, funktionsrättskonsekvensbeskrivning, vad är det? Vad ska jag ha det till? Varför och hur? Det kan finnas lite frågor. Vi har det här i ryggraden nu jag och Karin. Men vi måste gå igenom det här från början. Till syvende och sist handlar det om informationsspridning och intressepolitiskt arbete, och FKB är ett verktyg som ska stärka oss i den här processen. Vill du börja och förklara FKB Karin?

Karin: Ja, men verkligen. Målet med FKB är att göra rätt från början, det vill säga att man inte ska behöva göra dyra justeringar i efterhand, som vi var inne på i intervjun med Lena. Vi har också så att FKB bygger på lite olika utgångspunkter, och dem kan jag berätta för dig som är nyfiken på att lyssna. FKB bygger på två nivåer. Det är dels en strukturell nivå, det vill säga de beslut som fattas av tjänstepersoner i regionen eller i annan offentlig sektor. Den andra nivån är på individnivå, den har vi inte jobbat så mycket med men den hoppas vi att medlemsföreningarna kanske vill jobba vidare med och ta fram mer stöd till, hur de kan använda FKB i mötet med hälso- och sjukvården eller i kontakt med kundtjänst på Trafikförvaltningen eller i färdtjänsten, att det ska kunna vara ett verktyg i att prata om: Okej, men varför? Eller: Jag vill få svar på någonting. Men utgångspunkten för FKB... Vi har egentligen inte uppfunnit så mycket nytt, vi föreslår inte så mycket nytt i FKB. Utan vi har sammanställt det som finns. Själva utgångspunkten är Funktionsrättskonventionen eller FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Den bygger också på regeringsformen, den svenska lagstiftningen och diskrimineringslagen som vi pratade om i början av avsnittet. Sedan har vi också ett perspektiv om normkritik, det vill säga att den behöver ifrågasätta. FKB behöver hjälpa till att hjälpa tjänstepersoner och beslutsfattare i regionen eller offentlig sektor, att tänka ytterligare. Förra gången lanserade du en ny norm Johanna: "Ingen är som jag." Det perspektivet vill vi verkligen skicka med genom att anlägga ett normkritiskt förhållningssätt när det kommer till att göra utredningar och ta fram beslutsunderlag. Vi har också med en del i FKB som

handlar om social hållbarhet, mycket för att det är ett ord som används väldigt frekvent i Agenda 2030, som är FN:s mål för hur vi ska nå en hållbar värld. Men också att regionerna använder social hållbarhet, som vi var inne på med sociala konsekvensanalyser till exempel. Den sista utgångspunkten är universell utformning. Vi har pratat mycket om det i podden: Vad är universell utformning och principen om det? Hur kan man använda det? Egentligen kan man säga att vi har sammanställt de här synpunkterna och hur en beslutsfattare kan använda dem som utgångspunkter. Jag tänkte lämna över till dig Johanna, som kan prata om fyra olika dimensioner eller fyra olika delar av tillgänglighet som kan vara bra att tänka på.

Johanna: Jag tror att alla kan känna igen att tillgänglighet kan användas väldigt slarvigt. Det kan vara: Vi har en tillgänglig reception, men vad innebär tillgänglighet? Vi anser att för att uppnå ett inkluderande samhälle så behöver samhällets livsmiljöer vara anpassade efter människors behov, och att kunna möta och bemöta medborgare på ett respektfullt sätt. Begreppet tillgänglighet används ofta i ett väldigt brett perspektiv. Därför har vi gjort en djupare analys av tillgänglighetens fyra aspekter. Det är enkelt att se den första delen här: fysisk tillgänglighet. Det innebär att personer som har olika funktionsnedsättningar kan förflytta sig, vistas och röra sig så obehindrat som möjligt i samhällets miljöer.

Karin: Här kommer till exempelvis den miljön som Lena pratade om tidigare i avsnittet: Vad innebär det om det är en doftfri eller tillgänglig miljö utifrån det?

Johanna: Fysiska tillgängligheten är mycket bredare än vad vi kanske först tänker på, trösklar eller trappor. Fysisk tillgänglighet är den första biten. Den andra biten är kognitiv tillgänglighet. Det innebär att det ska vara lätt att hitta, att förstå och bearbeta information. Ett exempel på kognitiv tillgänglighet är en orienteringstavla på sjukhus, eller en vårdinrättning som har tillämpat FKB genom att ha en tydlig, genomarbetad struktur och logik. För det är viktigt att vi känner oss trygga i de här rummen, och kognitiv tillgänglighet adresseras sällan faktiskt. Så den lyfter vi högt. Den tredje delen av tillgänglighet som vi har identifierat i våra processer, är den kommunikativa tillgängligheten. Det innebär att alla kan ta del av informationen. Där gäller det hörbarhet, läsbarhet, förutsägbarhet och tydlighet. Det ska finnas alternativ när kommunikationen inte fungerar. Till exempel om en person inte hör ska det finnas visuell information som kompletterar. Den fjärde dimensionen av tillgänglighet lyfter vi så ofta, vi gör det kanske i varje samverkan vi har.

Karin: Ja, jag tror det banne mig.

Johanna: Det här har vi pratat om i åratal, men det blev mera tydligt nu under pandemin faktiskt. För nu pratar jag såklart om... Tata! Digital tillgänglighet. Den ska ta hänsyn till personer som till exempel har synnedsättningar, hörselnedsättningar, kognitiva funktionsnedsättningar eller dyslexi för att nämna några. Den digitala tillgängligheten är lagstadgad, genom lag om tillgänglighet till digital, offentlig service. Ett digitalt verktyg, till exempel en ny app som har tillämpat FKB, har en tydlig genomarbetad struktur och har utfört ett gediget tillgänglighetstest, där alla olika målgruppers behov har analyserats. Det här har vi upplevt, att den digitala tillgängligheten har brustit i våra vardagsärenden. Då pratar vi mycket om hälso- och sjukvårdens digitala appar, och här sitter vi i samverkan och lägger ofta in synpunkter på detta i vår samverkan. Så de här fyra tillgänglighetsaspekterna lyfter vi högt, de är centrala i FKB:n.

Karin: Ja, verkligen. Det tänker jag är viktigt att lyfta, att när vi pratar om digital tillgänglighet är det att så många som möjligt ska kunna använda en digital tjänst eller en app till exempel. Men vad händer när det inte funkar? Vad kan vi göra då? För här har vi också beskrivit i FKB vad som händer eller vad som vi behöver titta på.

Johanna: Ja, precis. FKB beskriver behovet av lösningar som ökar tillgängligheten, och att vi undviker ett digitalt utanförskap, som är allt växande. Det är viktigt då att det finns till exempel ett fysiskt telefonnummer till platsen du vill nå, och en bemannad reception, att det inte bara går att kontakta en vårdgivare eller en upplysning med digitala medel. Det måste alltid vara så att de gamla sätten fortsätter fungera. För vi har en miljon svenskar som lever i ett digitalt utanförskap, och det blir en stor grupp som diskrimineras när allt mer blir automatiskt och digitalt i vårt samhällsliv helt enkelt.

Karin: Ja, men jag tänker att de lösningar som passar alla behöver finnas i alla de här fyra olika aspekterna av tillgänglighet. Där är det viktigt att vi lyfter det och ser att: Okej, gör vi rätt från början så slipper vi de dyra särlösningarna. Det är det som är målet med FKB. Vi avslutar FKB med checklistor där den som använder FKB och ska tillämpa det, kan enkelt klicka sig vidare och läsa information om vad det är för olika delar som vi har diskuterat i FKB i verktyget. Det är språklagen du nämnde, den här lagen om digital, offentlig service Johanna. Men vi tänker också skyltning. Det finns många olika delar vi har plockat in. Också hälso- och sjukvårdslagen och patientlagen. Vi försöker samla in: Vad är det för delar vi behöver? Eller vad behöver de som ska fatta beslut kika på, och vilka aspekter behöver de beakta? Då hänvisar vi dem direkt till lagrum eller till olika föreskrifter till exempel.

Johanna: Nu undrar ni förstås: Hur får jag tag i FKB? När kan jag få den här med mig på mina möten, och använda den i mitt intressepolitiska arbete? Lugn bara lugn, det händer snart! I början av 2022 kommer vi ha den här broschyren som är tryckt, framställd och designad av en person med egen funktionsvariation som har det här uppdraget åt oss. Det kommer ske och det kommer bli en glassigt snitsig broschyr som vi vill stoltsera med, som vi alla kan vara stolta över! Jag vill passa på att tacka er alla som har bidragit till att skapa FKB som verktyg.

Karin: Ja, men verkligen. Stort tack till alla föreningar och medlemmar som har deltagit på workshops! För det hade vi under hela våren när vi diskuterade: Hur ska vi lägga upp det? Vad ska det innehålla? Men vi har också haft ute FKB på remissrunda, så alla som har läst och lämnat feedback, stort tack! Utan er hade vi inte haft den här produkten vi har, och det återigen visar kraften av hur fantastiskt det är när vi tillsammans kan jobba och skapa förändring. Jag är nästan lite rörd. Men återigen, ett stort och varmt tack till alla er som har varit med och bidragit!

Johanna: Nästa gång...

Karin: Då sparkar vi i gång temaåret och region- och valår. Det kommer bli en del förändringar också, så ni får helt enkelt inte missa nästa avsnitt!

Johanna: Håll i hatten för regionval 2022! Tack för att ni har lyssnat på Funktionsrättspodden!